

همایش علمی مطالعات حقوقی، علوم قضایی و پژوهش های اجتماعی

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((باهمکاری و حمایت معنوی دانشگاه رهنورد (استان بلخ، کشور افغانستان) - جهاد دانشگاهی استان تهران))

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی شماره مجوز: ۷۸۸۶۴-۱۳۳۰۱/۱۵۲۱

تاریخ برگزاری همایش: ۱۳ خرداد ۱۴۰۰ شماره مقاله: ۱۹/۵۷۰۸ رده بندی کنگره: الف ۷۸۵۵/۹۰۳

نقش و جایگاه دهیاری در سیستم مدیریت روستایی کشور با مذاقه در رویکردهای حکمروایی روستایی

صبح کاکایی

کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

چکیده

مدیریت روستایی که خود مشتمل بر مسئولین مختلف از شهرستان تا دهیار و شورای اسلامی روستایی می باشد باید در راستای توسعه پایدار روستا گام بردارد و در این زمینه باید از شاخص های حکمروایی خوب بهره بگیرد و زمینه ساز مشارکت بیشتر مردم در توسعه روستا شده و در این زمینه حس مسئولیت پذیری را در آنها تقویت نماید. همچنین مدیریت باید پاسخگوی بسیاری از مسائل و مشکلات و کارکردهای مختلف در روستای باشد و زمینه ساز کار آیی و اثربخشی فعالیت های مختلف گردد. حکمروایی خوب در مدیریت روستایی موجب زمینه مناسب برای نمود مناسب توسعه پایدار روستا ایجاد می نماید و مبنای مطلوب در روند توسعه پایدار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فضایی و سرزمینی و مدیریت نوین روستایی کشور می باشد. بدون شک برقراری حکمروایی خوب در روستاها زمینه توسعه روستایی فراهم گردیده و با توجه به توسعه روستایی توسعه منطقه ای و کشوری نیز صورت می گیرد. مردم سالاری و حکمروایی خوب باعث می شود که مردم به مسئولان اعتماد نموده و برنامه های تدوین شده را تحمیل شده به خود ندانسته و در این زمینه ها مشارکت می کنند. با توجه به اهمیت موضوع در این راستا در این پژوهش قصد داریم به نقش و جایگاه دهیاری در سیستم مدیریت روستایی کشور با مذاقه در رویکردهای حکمروایی روستایی پردازیم. روش تحقیق در این مقاله تحلیلی-توصیفی بوده و با استفاده از فیش برداری و روش کتابخانه ای به بررسی موضوع می پردازیم.

واژگان کلیدی: مدیریت روستایی، توسعه پایدار، حکمروایی روستایی، دهیاری

بخش اول : کلیات

بند اول : روستا

در غالب سکونتگاه‌های روستایی، بیشترین نسبت از جمعیت فعال در بخش کشاورزی و زیر بخش‌های آن (زراعت، دامداری، جنگلداری، صید و شکار و غیره) فعالیت دارند. وجه اشتراک تمامی روستاها، تخصصی بودن اشتغال در آن‌ها نسبت به شهرها و شهرک‌ها است، به این معنا که در هر یک از آن‌ها، نوع خاصی از فعالیت اقتصادی به عنوان فعالیت غالب، بیشتر جمعیت فعال را به خود مشغول می‌کند. بنابراین روستا عبارت است از فضایی اجتماعی که در آن با توجه به تراکم نسبی ناچیز جمعیت، نوع خاصی از فعالیت‌های اقتصادی - عمدتاً فعالیت‌های کشاورزی - غلبه دارد. در این نوع اجتماع، فعالیت‌های بخش صنعت و بخصوص بخش خدمات و بازرگانی محدود است. روستا^۱ را از مفهوم و تعریف پیوسته در مقایسه با شهر مورد بررسی قرار می‌دهند. اگرچه وسعت روستاها را می‌توان بر حسب سطح واحدهای مسکونی یا کل اراضی تبیین کرد، اما معمولاً بزرگی و کوچکی روستاها را بر اساس حجم جمعیت آن‌ها تعیین می‌کنند. بعلاوه، نوع فعالیت اقتصادی و درجه اشتغال از مهم‌ترین معیارهای تمایز میان روستا و شهر است. روابط اجتماعی - اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی معمولاً در عرصه‌هایی محدود و مشخص جریان دارد و ساکنان روستایی هویت اجتماعی مشترکی دارند که با نام روستا مشخص می‌گردد. این مجموعه مکانی - فضایی مبتنی بر روابط اجتماعی - اقتصادی خاص وابستگی‌ها و پیوندهای ویژه محیطی - اکولوژیک، اجتماع معین را به وجود می‌آورد که می‌توان آن را فضای روستایی خواند (سعیدی، ۱۳۸۴: ۱۹-۱۶).

بند دوم : برنامه‌ریزی روستایی

به طور کلی، برنامه‌ریزی روستایی بیشتر به منظور رسیدن به هدف‌هایی است که در آن بتوان شالوده و اساس یک جامعه روستایی مناسب را، در قالب منطقه‌ای به نحوی مطلوب

پایه گذاری کرد. برنامه ریزی روستایی با انواع برنامه ریزی تفاوت دارد که برنامه ریزی برای یک منطقه روستایی است. به بیان کلی، منطقه روستایی مفهومی تغییرپذیر است و به حوزه ای پیوسته و مشخص اشاره دارد که در سطح پایین برنامه ریزی بعد از شهرستان جای می گیرد. به این ترتیب برنامه ریزی روستایی را می توان به شکل جزء متناسبی دید که در زنجیره برنامه ریزی جای گرفته است. برنامه ریزی روستایی فرایند فرمول بندی و توضیح هدف های اجتماعی و اقتصادی در نظام فعالیت های مناطق غیر شهری است. هدف از برنامه ریزی روستایی ۱، شناخت و آگاهی کافی از وضع موجود روستاها از نقطه نظر عوامل فیزیکی، اجتماعی و عوامل اقتصادی است. در مطالعات وضع موجود روستاها، خواه ناخواه نکات مثبت و منفی و عواملی که می توانند در سطح منطقه به توسعه و گسترش منطقه ای منجر شوند، با توجه به آنچه که در سطح روستاها از نظر نیروی انسانی، امکان استفاده از منابع موجود و چگونگی کاهش محدودیت ها وجود دارند، بررسی می شوند. به طور کلی، برنامه ریزی توسعه روستایی، مجموعه ای از سیاست ها و خط مشی های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را شامل می شود که در واقع تمامی وجوه توسعه روستایی را در دراز مدت در بر می گیرد. چنین راهبردهایی در شرایط توسعه روستایی و اقلیم متنوع آن، مستلزم نگرش جامع به امر توسعه است. (آسایش، ۱۳۸۶: ۲۳-۲۲).

بند سوم : مدیریت

فرآیند برنامه ریزی، سازماندهی، رهبری و کنترل در یک سازمان به منظور دسترسی به اهداف از پیش تعیین شده را مدیریت می گویند. بدیهی است که در این بین هماهنگی و اجراء ضمن مستتر بودن در عوامل چهارگانه فوق از اهمیت زیادی برخوردار است (ولی زاده، ۱۳۸۵ : ۷۷). به عبارت ساده تر، تدبیر بهره گیری از منابع در جهت اهداف مطلوب نیز تعریف دیگری از مدیریت می باشد (کوهستانی و دیگران، ۱۳۷۹ : ۱۰). مدیریت عبارت است از کاربرد تکنیک های مختلف اداره امور یک گروه انسانی و هماهنگ نمودن کلیه

فعالیت های اعضای یک سازمان برای نیل به هدف معین و مشخص با راهنمایی و رهبری سازمان که آن ها را مدیران و یا سرپرستان سازمانی می نامند (پرهیزکار، ۱۳۸۸: ۲۳). مدیریت عبارت از تنظیم و هماهنگ کردن وظایف مختلف برای رسیدن به هدف و منظور معین است (صدر الاشرافی، ۱۳۹۲: ۳). مدیران در انجام وظایف خود فرآیندی را دنبال می کنند که شامل اجزایی چون برنامه ریزی، سازماندهی، نظارت و کنترل، انگیزش، ارتباطات، هدایت و تصمیم گیری است. مجموع این فعالیت ها است که مدیریت را شکل می دهد و هماهنگی و نیل به هدف ها را میسر می سازد (الوانی، ۱۳۸۴: ۱۷). مدیریت فرآیند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی مورد قبول صورت می گیرد (رضائیان، ۱۳۷۹: ۶). مدیریت ممکن است به عنوان ایجاد و شناخت هدف ها از طریق فعالیت های هماهنگ تمامی افراد مربوط به آن ها تعریف شود (جاسبی، ۱۳۸۲: ۹۵). تدبیر بهره گیری از منابع در جهت اهداف مطلوب نیز تعریف دیگری از مدیریت می باشد (کوهستانی و دیگران، ۱۳۷۹: ۱۰).

بند چهارم: مدیریت روستایی

مدیریت تنها مربوط به روزگار اخیر نیست چرا که انسان از دیرباز به این امر پی برده است که برای رسیدن به هدفهای خود بایستی به بسیج امکانات و هدایت آن ها به سوی اهداف پردازد. سیر تاریخی جامعه ایرانی نشان می دهد که این جامعه بر پایه تاریخ گذشته خود همواره نظامهای مدیریتی مشخصی داشته و از این بابت در ردیف اولین جوامعی است که از دیرباز دارای بینش های مدیریتی بوده است. در رابطه با رهبری و مدیریت، جوامع روستایی نیز همواره ضرورت وجود مدیری منطبق با احوال مختلف و نیازهای متنوع خود را احساس کرده و کسی را طلبدیده است که برخاسته از بطن جامعه و دارای قدرت رهبری آن جامعه باشد، تا همه افراد تحت رهبری خود را در رسیدن به اهداف اصلی یعنی تولید مواد مورد نیاز از زمین و تأمین امنیت خاطر توانا سازد (Whyte, ۲۰۱۲, ۲۵). چنین مدیرانی از دورانهای بسیار قدیم با نامهای دهبان، رئیس ده، کدخدا و ...

همواره در روستا حضور داشته‌اند. بعد از اصلاحات رژیم طاغوت کدخدا از مدیریت روستا حذف شد و به جای آن به ترتیب انجمن ده، تعاونی های روستایی، سپاهیان به اصطلاح انقلاب، دهبان، شورای اسلامی ده و شورای اسلامی شهر و روستا را گرفتند. افزایش سریع جمعیت در سطح جهان و تشکیل جوامع انسانی گسترده سبب گردید تا نیاز روز افزون به برنامه ریزی در همه ابعاد زندگی به صورت کامل نمایان گردد. جوامع روستایی و روستا نیز از این برنامه ریزی و مدیریت مستثنی نیستند و با توجه به اینکه حدود ۱/۳ جمعیت کشور در مناطق روستایی و بطور وسیع در سطح کشور پراکنده شده اند، مدیریت دقیق و همه جانبه زندگی این قشر عظیم جامعه ضروری به نظر می رسد. بررسی جنبه های گوناگون برنامه ریزی و مدیریت روستایی و تصمیم گیری در رابطه با آن، نیازمند داشتن اطلاعات در مورد زمینه های تاریخی، وضعیت کنونی و پیش بینی شرایط آتی محیط های روستایی است. (صابری فر، ۱۳۹۱: ۵۱). با عنایت به تعریف مدیریت به صورت عام، می‌توان مدیریت روستایی را علم تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی، اقتصادی و ... در جامعه روستایی دانست (طالب، ۱۳۷۶: ۵).

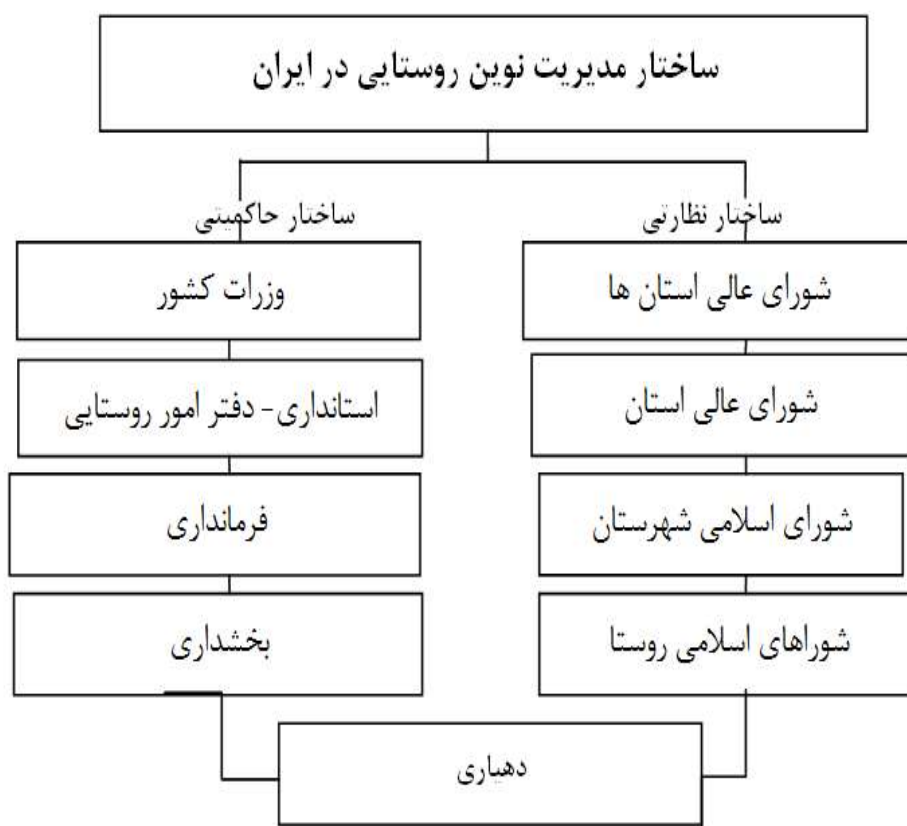
بند پنجم: دهیاری و دهیار

مهم‌ترین و جدیدترین نهادی است که در عرصه مدیریت روستایی ایران وجود دارد و به لحاظ جایگاه همتراز با نهاد شهرداری در شهرها می‌باشد. مدیریت این نهاد بر عهده دهیار می‌باشد (اکبری، عبدالحی، ۱۳۸۴: ۱۵) دهیار جدیدترین شخصیتی است که در سال‌های اخیر وارد سیستم مدیریت روستایی ایران شده است. در واقع این فرد به عنوان بازوی اجرایی دولت و شورای اسلامی در روستا می‌باشد و به لحاظ وظایف، نقش شهردار در شهر را در روستا ایفاء می‌کند (اکبری، عبدالحی، ۱۳۸۴: ۱۵).

بخش دوم: بررسی و شناخت دهیاری در سیستم مدیریت روستایی

بند اول: جایگاه دهیاری در نظام نوین مدیریت روستایی کشور

کارکرد مدیریت روستایی را می توان در چهار زمینه برنامه ریزی، سازماندهی، اداره و کنترل خلاصه نمود، که بصورت یک حلقه ابعاد مختلف کارکرد مدیریت روستایی به یکدیگر پیوند داشته و خلل در یکی از این زمینه ها، عرصه دیگر را با مشکل مواجه می نماید. بررسی هر یک از ابعاد فوق و ارایه ساز و کار لازم برای اجرای ابعاد گسترده وظایف مدیریت روستایی زمینه مناسب تری را برای تحقق توسعه روستایی فراهم می نماید. دهیاری مهم ترین و جدیدترین نهادی است که در عرصه مدیریت روستایی ایران شکل گرفته است و به لحاظ جایگاه همتراز با نهاد شهرداری در شهرها می باشد و مدیریت این نهاد بر عهده شخصی به نام دهیار است. با ایجاد این نهاد ساختار مدیریت روستایی کشور نیز دچار تغییراتی گردید.

شکل ۲-۲- نمودار ساختار مدیریت نوین روستایی در ایران

بخش سوم: شاخص‌های حکمرانی مطلوب

بند اول: مشارکت

مشارکت سنگ بنای اصلی حکمرانی خوب به شمار می‌رود مشارکت مردم می‌تواند به صورت مستقیم و یا از طریق نهادهای مشروع واسط میان دولت و آنها یا نمایندگان منتخبشان باشد البته باید دقت کرد که ایجاد دموکراسی الزاماً به معنای دخیل ساختن توقعات و انتظارات اقشار آسیب پذیر در اتخاذ سیاستها نیست بلکه مشارکت باید سازماندهی شده باشد و از طریق ابزارهای تعریف شده محقق گردد.

بند دوم: مسئولیت پذیری

در حکمرانی خوب سا زمانها و نهادها باید در خدمت ذینفعان باشند و در قبال وظایف محوله مسئول باشند. هر مشکل یا بحران در سطح جامعه می بایست توسط سازمان و بخش مربوطه مدیریت شود و هیچ معضلی وجود نداشته باشد که کسی خود را در قبال آن مسئول نداند.

بند سوم: پاسخگویی

پاسخگویی یک نیاز کلیدی برای حکمرانی خوب به شمار می رود. نه تنها نهادهای دولتی، بلکه بخش خصوصی و سازمان‌های غیر انتفاعی و غیر دولتی نیز باید به عموم مردم، خاصه ذینفعان خود، پاسخگو باشند. اینکه پاسخگویی از طرف چه کسی و به چه فردی است بر حسب نوع تصمیمات و فعالیتهای سازمان‌ها و افراد متغیر است. در حالت کلی هر سازمانی در قبال کسانی که به وسیله کارهای انجام شده توسط سازمان تأثیر می پذیرند، پاسخگوست. نکته مهم اینجاست که پاسخگویی تنها از طریق اعمال شفافیت و حاکمیت قانون اجرایی می‌شود.

بند چهارم: عدالت و برابری

در حکمرانی خوب همه افراد باید از فرصت های برابر برخوردار باشند. رفاه یک جامعه وابسته به تضمین این امر است که همه اعضای آن احساس کنند در آن جامعه ذی نفع هستند. برای تحقق این امر همه گروه های آسیب پذیر باید از حمایت های لازم برای افزایش توانمندی های خود برخوردار باشند.

بند پنجم: اجماع سازی

یعنی تصمیمات حکومت بایستی با توجه به منافع درازمدت مردم تهیه شود و از تصمیمات شتاب زده باید خودداری کرد و بایستی از تمام نظرات موافق و مخالف در تصمیم سازی بهره برد تا اجماعی عمومی در بین گروه های سیاسی برای نیل به توسعه ای جامعه صورت گیرد. در اجماع سازی مشورت کردن با موافق و مخالف برای تدوین سیاست ها مهم می باشد.

بند ششم: کارآیی و اثر بخشی

حکمرانی خوب به معنای آنست که فرایندها و نهادها در راستای نیاز جامعه عمل کنند و از منابع به بهترین نحو استفاده نمایند. مفهوم کارآیی در زمینه حکمرانی خوب در بر گیرنده استفاده صحیح از منابع طبیعی در جهت توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست نیز هست و فقط به معنای فنی کارآیی نیست (کافمن و دیگران، ۲۰۰۵)

جدول شماره ۱: شاخص های حکمروایی مطلوب به تفکیک مؤلفه ها

شاخص ها	مؤلفه های حکمرانی خوب
مشارکت	- حق اظهار نظر - آزادی سیاسی - اجماع (توافق جمعی) - تکثرگرایی رسانه ها - انتخابات آزاد و منصفانه

پاسخگویی	- پاسخگویی - رفتار اخلاقی و صادقانه - شفافیت - اعتماد - مسئولیت پذیری
عدالت و برابری	- کیفیت مقررات - تساوی حقوقی - انصاف - توزیع عادلانه - حاکمیت قانون - میزان تحمل تنوع
اجماع سازی	- ارتباط جمعی - توافقات گسترده - تعامل گروهی - استانداردسازی حل اختلاف ها
کار آیی و اثر بخشی	- کنترل فساد - فقدان آشوب - کار آیی اداری - اثربخشی دولت - کار آیی قضایی - ثبات سیاسی - توانایی رقابت در محیط جهانی

منبع: (عظیمی آملی، ۱۳۹۰: ۴۷).

بخش چهارم: اهداف حکمروایی روستایی و ویژگی های حکمروایی روستایی

اهداف کلان

- بازساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیشتر سازمان ها، نهادها و جوامع محلی

- کاهش فقر و جدایی گزینی های اجتماعی، قومی و فرهنگی در روستاها

- افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرایندهای سیاسی درون روستاها
(افتخاری، ۱۳۸۵؛ ۳۲)

اهداف تفضیلی

- کاهش فساد

- بهبود کیفیت معاش و افزایش امکان زندگی برای همه ساکنان

- حفظ دموکراسی

- ایجاد فرصت و امکان برای مردم به منظور نشان دادن خواسته‌ها و آمالشان در زندگی

- اعتلای امنیت، برابری و پایداری (قلی پور، ۱۳۸۳؛ ۳۵)

بند اول: ویژگی‌های عملکردی حکمروایی روستایی

حوزه های عملکرد و فعالیت نظام حکمروایی روستایی را می‌توان شامل پنج حوزه زیر دانست:

عملکردهای اداری: افزایش ظرفیت حرفه ای، نوآوری، تقویت و سازماندهی مجدد سازمان و گسترش برنامه‌های آموزشی؛

مدیریت مالی: استقرار یک نظام کارآمد و شفاف مبادلات بین سطوح مختلف دولت و برقراری سازو کارهای انگیزشی و تجهیز منابع مالی محلی؛

ارائه خدمات عمومی: بهبود در ارائه کارآمد خدمات، نهادسازی برای هماهنگی مؤثرتر بین سطوح مختلف دولت و گزینه های جدید برای ارائه خدمات، مانند تأمین منابع بیرونی و خصوصی سازی؛

تشدید توسعه بخش خصوصی: اجرای ترتیبات لازم برای ترویج و پرورش سرمایه گذاری خصوصی محلی، فعال سازی مشارکت بخش خصوصی در سیاستگذاری و خدمات در سطح محلی و مسئولیت پذیری بیشتر در قبال نیازهای بخش خصوصی؛

مشارکت در تصمیم های محلی و منطقه‌ای: توسعه گزینه های اعلام خواسته‌های محلی، برنامه ریزی مشارکتی و سازوکارهای مشورتی (عظیمی آملی، ۱۳۹۰؛ ۴۱).

بخش پنجم: رویکردهای حکمروایی روستایی با تأکید بر مدیریت روستایی

بند اول: حکمروایی سلسله مراتبی

این نوع حکمروایی، اساساً حکمروایی قانون است و تأکید بر حکمروایی دولتی است از این رو دولت از بقیه جامعه متمایز می‌گردد اما به کمک اعمال قانون و دیگر اشکال مقررات بر جامعه حکومت میکند. در چنین فرآیندی دولت های محلی از میزانی خودمختاری برخوردارند اما دولت هرگز از اختیارات قانونی خود بر این نهادها دست نمی‌کشند و در عین حال که خودمختار بوده اند همچنان دست نشاندۀ خود نیز نگه داشته می‌شود. بیشتر نظریات حکمروایی، سلسله مراتبی را به عنوان الگوی حکمروایی رد می‌کنند. در عوض امروزه تأکید بر مقیاس های کوچک، انعطاف پذیری، تنوع بخشی، تبادلات غیررسمی به جای نظارت رسمی و اشتراک قدرت میان دولت و بازار است (hediger & werner, ۱۹۹۷: ۷۳).

بند دوم: حکمروایی شبکه‌ای

یکی از آشناترین اشکال حکمروایی معاصر، شبکه‌های سیاست است این گونه شبکه ها از طیف گسترده‌ای از بازیگران، نهادهای دولتی، منافع سازمان یافته و... در یک بخش سیاست مفروض تشکیل شده است (نقی زاده، ۱۳۸۳؛ ۴۵). شبکه ها با توجه به میزان انسجام خود به میزان قابل توجهی با یکدیگر تفاوت دارند و از مجامع منسجم سیاستگذار تا اتحادیه های مسئله محور را شامل میشود شبکه‌های سیاست، هماهنگی منافع و منابع

عمومی و خصوصی را تسهیل میکنند (قادرمرزی، ۱۳۸۵: ۴۳) و در این رابطه کار آیی سیاست عمومی را افزایش می‌دهند. امروزه اعتقاد بر این است که شبکه‌ها، به چنان همبستگی و انسجامی دست می‌یابند که در مقابل قدرت دولت به مقاومت دست زده یا حتی آن را به معارضة می‌طلبند این شبکه‌ها دارای ساختار خودتنظیمی در متن بخش سیاستی خود به شمار می‌روند از این رو شبکه‌ها در حکمروایی جدید بخشهای سیاست را بیشتر مطابق با ترجیحات بازیگران درگیر هماهنگ و تنظیم میکنند (duglass, ۱۹۹۸: ۱۲).

بند سوم: حکمروایی به عنوان جوامع محلی

اعتقاد بر این است که دولت بیش از آن بزرگ و بیش از آن بوروکراتیک است که بتواند به این مسائل بپردازد. مهمتر آنکه طرفداران جوامع محلی معتقدند که حکومت (که به صورت ابزاری برای مدیریت اختلافات سیاسی پدیدار شد) اکنون خود سبب ساز یا مشوق اختلافات بر سر مسائلی است که فی نفسه مجادله برانگیز نیستند. از این رو است که از نظر طرفداران جوامع محلی، دست کم به همان تعدادی که مشکل حل می‌کند، مشکل می‌آفریند. راه حل طرفداران جوامع محلی برای این مشکل آن است که امر حکمروایی بدون حضور حکومت سازمان یابد. این رویکرد بر این مسئله تأکید دارد که جوامع محلی می‌توانند و باید مشکلات مشترک خود را با حداقل دخالت حکومت حل و فصل کنند در یک دیدگاه وسیعتر، حکمروایی به صورت جوامع محلی بر اساس یک برداشت توافق آمیز از جامعه محلی و مشارکت مثبت اعضایش در موضوعات مشترک ایجاد شده است در این رویکرد تأکید بر حکمروایی مردم سالار، نیازمند سازوکارهایی است که از طریق شهروندان به طور عادی در فرایند سیاستگذاری فراگیرتر باشد (un-escap, ۲۰۰۲: ۱۹۵).

بند چهارم: حکمروایی به عنوان فرآیند سیستمی

این رویکرد به مقوله حکمروایی خوب بر مبنای نظریه سیستم‌ها نگاه می‌کند در این رویکرد ویژگی‌های حکمروایی خوب در قالب سیستمی از داده (درونداد)، فرآیند، خروجی (ستاده)، پیامد و اثر گنجانده شده است. در این رویکرد برای تحلیل و ارزیابی

حکمروایی خوب باید به تحلیل روابط بین آنچه که ما انجام می دهیم (فعالیت ها، تصمیم ها و تمهیدها) و آنچه که می خواهیم بشنویم یا به دست آوریم (حکمروایی خوب) ارتباط برقرار کنیم. در واقع حکمروایی خوب، مستلزم یافتن ابزارهای مرتبط و متناسب با ارزش ها است. در این رویکرد دروندادها و فرآیندهای سیستم به معنای ابزار تحقق حکمروایی خوب و عملکرد نظام سیاسی در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت آثار است که به عنوان ارزش ها یا اهداف قلمداد می شوند (جاسبی و نفری، ۱۳۸۷؛ ۳۶-۴۹).

بند پنجم: حکمروایی خوب و توسعه پایدار روستایی

دستور کار ۲۱ و اجرای همه جانبه آن مفهوم پایداری را به عرصه مدیریت در سطح شهرها و روستاها کشاند و به تحول در شیوه های سنتی سیاست گذاری ها و ساختار نظام های اداری - سیاسی و شیوه ارتباطش با جامعه نیز مرتبط است. در سطح محلی، پایداری (چه شهری و چه روستایی) به طور عمده در قالب اشکال نوینی از حکمروایی (ترکیبی) به اجرای فرآیند دستور کار ۲۱ مربوط می شود که شامل سه نهاد اصلی است. سه نهاد اصلی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی زمینه ساز حرکت جامعه به سوی حکمروایی مطلوب یا غیر مطلوب هستند هر یک از این سه نهاد دارای کارکردها و وظایف خاصی هستند که از ترکیب متناسب آنها می توان انتظار داشت حکمروایی خوب به وجود آید. دولت با در دست داشتن ابزار اعمال قدرت به تنظیم قوانین و متعادل کردن روابط نهادهای مدنی می پردازد. جامعه مدنی تسهیل کننده تعاملات میان اجتماع و سیاست است، بخش خصوصی شغل و درآمد ایجاد می کند. بنابراین سه عنصر قدرت نفوذ و پول حاصل کارکرد هریک از نهادهای مذکور است بنابراین آماده سازی و کارهای سازمانی و نهادی و قانونی لازم برای اجرای الگوی جدید مدیریتی و پیش بینی برآیندها و مشکلات ناشی از اجرای آن و نحوه ی مقابله پیامدهای منفی در حین اجراء شرط پایداری این رهیافت مدیریتی مطلوب است (picou, ۱۹۹۹: ۱۲۴-۱۳۲).

نتیجه گیری و پیشنهادات

در نتیجه گیری پایانی این مقاله باید گفت در سالیان اخیر از بروزترین و شایع ترین رویکردها در زمینه مدیریت روستایی، رویکرد حکمرانی مطلوب روستایی است که در واقع یک نظام مدیریت روستایی به شکل آمیخته و موزون را تداعی می کند، که سه ارگان جامعه مدنی، بخش خصوصی و دولت در تمامی برنامه ها و پروژه ها حضور فعال و مستمر دارند. این الگو، با معیارهایی چون مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، قانونمندی، عدالت، کار آیی و توسعه انسانی بر توجه بیشتر به توزیع مناسب خدمات، بالا بردن سطح کیفیت زندگی روستاییان، توسعه بر مبنای مردم سالاری، کنترل اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی روستا تأکید دارد به عنوان مؤثرترین و پایدارترین روش به کارگیری مدیریت چند سطحی روستاها، مطرح شده است. از این رو اطلاعات جمع آوری شده و پردازش شده نشان می دهد که در مدیریت مجموعه روستایی شاخص های حکمروایی مطلوب به خوبی به کار گرفته نشده است. حکمرانی خوب یک اصطلاح هنجاری است که باید بر اساس اقتضای بستر تعریف شود. در کشور مادوره پدرسالاری مترادف با نظام بزرگ سالاری و حضور کدخدا و مباشر در روستاها، دوره دولت گرایی مقارن با دوره مشروطیت و آغاز دخالت دولت در روستا بوده و دوره حکمروایی هم زمان با حضور بخش خصوصی در کنار بخش دولتی و ظهور نهادهای مردمی در نظام روستایی است. علیرغم وجود موانع و چالش ها در مدیریت توسعه روستایی کشورمان، پتانسیل های خوبی برای پیاده سازی حکمرانی خوب روستایی وجود دارد و این الگو می تواند راهکار مفیدی برای حل مشکلات مدیریت توسعه روستایی بوده و توسعه پایدار روستایی را تسریع نماید.

پیشنهادهای کاربردی نویسنده

- استفاده شورایاران و دهیاران از نظرات مردم محلی در بخش‌های مختلف توسعه روستایی.
- بهره‌گیری از مجربان و متخصص امر توسعه روستایی توسط مدیریت روستایی در توسعه بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به خصوص در بحث گردشگری و توسعه سکونتگاه روستایی.
- تغییر دیدگاه توسعه به سمت و سوی توسعه پایدار در مناطق روستایی.
- تقویت آموزش و توسعه منابع انسانی فراگیر و همیشگی و توجه به سرمایه‌های اجتماعی جهت رسیدن به یک جامعه روستایی با افراد کارا و توانمند که جهت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه روستا بوده و مثمر ثمر هستند.
- بسترسازی قانونی و اجتماعی مشارکت حداکثری روستائیان در تمامی مراحل تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی امور مربوط به روستائیان و دادن قدرت مؤثر اقتصادی-سیاسی به آن‌ها.
- مدیریت روستایی باید برای سنددار کردن املاک روستا در جهت توسعه روستا، با هدف بهبود وضعیت مالی روستائیان فعالیت داشته باشد.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

۱. آسایش، حسین (۱۳۸۶)، برنامه ریزی در ایران، چاپ هفتم، انتشارات پیام نور.
۲. آیت اللهی، علیرضا (۱۳۷۷)، شوراها و کشوری و آمایش شهر و روستا، ناشر مؤلف، تهران.
۳. استعلاجی، علیرضا (۱۳۸۱)، بررسی و تحلیل رویکردها و راهبردهای توسعه روستایی - ناحیه ای، نشریه جهاد، سال ۲۲، شماره ۲۵۰-۲۵۱، خرداد و تیر.
۴. اکبری، غضنفر و عبدلهی، مجید (۱۳۸۴)، «مجموعه قوانین ده و دهیاری»، انتشارات قلمستان هنر، تهران.
۵. الوانی، سید مهدی (۱۳۸۴)، «مدیریت عمومی»، نشرنی، تهران.
۶. بدری، سید علی و موسوی، سید عارف (۱۳۸۸)، مدیریت نوین روستایی، انتشارات قلمستان.
۷. پرهیزکار، علی (۱۳۸۸)، «تئوری های مدیریت»، انتشارات اشراق، تهران.
۸. جاسبی، عبدالله (۱۳۸۲)، اصول و مبانی مدیریت، انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
۹. حسینی ابری، سید حسن (۱۳۸۰)، «مدخلی بر جغرافیای روستایی ایران»، انتشارات دانشگاه اصفهان.
۱۰. حکمت نیا، حسن و موسوی میر نجف (۱۳۸۵)، کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه ای، انتشارات علم نوین، یزد.
۱۱. رضائیان، علی (۱۳۹۲)، اصول مدیریت، چاپ دوم: انتشارات سمت.
۱۲. رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۳)، مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، نشر قومس، تهران.

۱۳. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و بدری، سید علی (۱۳۸۱)، ارزیابی پیامدهای اقتصادی ادغام روستاها پس از حادثه زلزله از دیدگاه توسعه پایدار، فصلنامه مدرس، شماره ۲۹، دانشگاه تربیت مدرس
۱۴. سعیدی، عباس (۱۳۸۷)، مدیریت روستایی، دایرالمعارف مدیریت شهری و روستایی، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، مؤسسه فرهنگی اطلاع رسانی و مطبوعاتی سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
۱۵. سعیدی، عباس، ۱۳۸۷، سطح بندی روستاهای کشور، تهران، معاونت عمران روستایی.
۱۶. صابری فر، رستم (۱۳۹۱)، «سیستم اطلاعات جغرافیایی و مدیریت روستایی» مجله دهیاریها، شماره ۱۴.
۱۷. طالب، مهدی (۱۳۷۶)، مدیریت روستایی در ایران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۸. عابدی سروستانی، احمد (۱۳۸۵)، جایگاه ترویج در توسعه با تأکید بر مشارکت، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۹، شماره ۱.
۱۹. عظیمی آملی، جلال (۱۳۹۰)؛ تحلیل حکمروایی خوب در پایداری روستاها مورد روستاهای استان مازندران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
۲۰. قلی پور، رحمت الله (۱۳۸۳)، تحلیل و امکان نظر سنجی الگوی حکمروایی خوب در ایران با تأکید بر نقش دولت، فصلنامه دانش مدیریت، شماره ۶۷، ص ۸۵-۱۱۵.
۲۱. کوهستانی، حسینعلی، آهنچیان، محمدرضا و موسوی، علی اصغر (۱۳۷۹)، انسان در مدیریت، نشر شیوه.
۲۲. مزینی، منوچهر (۱۳۸۴)، مدیریت شهری و روستایی در ایران، وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان زمین و مسکن، تهران.
۲۳. مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۸۲)، مدیریت برای نوسازی روستایی، فصلنامه علمی و پژوهشی جغرافیا و توسعه ناحیه ای، دانشگاه فردوسی مشهد.

ب) منابع لاتین

۱. Douglas, Davide. J.A, (۲۰۰۵), the restraction of local government in rural regions: A rural development perspective, jornal of rural studies ۲۱, p: ۲۳-۲۴۶, avilable at: www.elsevir.com
۲. Mohd Nordin Hj Hasan ۲۰۰۱. Indicators of Sustainable Development. Dalam Joy J. Pereira dan Ibrahim Komoo Geoindicators for Sustainable Development. LESTARI, Univeristi Kebangsaan Malaysia, Bangi.
۳. Picou, j.s, (۱۹۹۹), Theorectial trends in enviornment sociology: implection for resource management in the modern word, paper presented at the social and economics planing conference, minerals management service, agust ۲۴-۲۶, parkcity utah.
۴. UN-HABITAT (۲۰۰۹). Urban governance index (UGI) a tool to measure progress in achieving good urban governance. Available in.

جهاد
دانشگاهی

Academia.edu
California-San Francisco

TPBIN.com
Sponsored and Indexed

CiteFactor
Academic Scientific Journals

Symposia
مطالعات علمی

JREF.IR

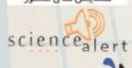
DRJI
Directory of Research Journals Indexing

CIVILICA
Sponsored and Indexed by We Respect the Science

CONF PAPER

ESJI
www.EJournals.org

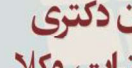
ICI WORLD of JOURNALS
یا همایش

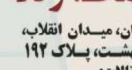
Baltamaryash.com
پایگاه اطلاع رسانی همایش های کشور

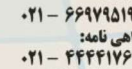
science alert

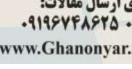
easyPapers
Scientific Research Services

ICINF

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

کنفرانس یاب
www.conferencyab.ir

موسسه قانون یار

با همکاری مراکز علمی و دانشگاه های داخلی و خارج از کشور همچون مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و نمایه مقالات در سایت sid.ir (دانشگاه بین المللی رهنورد/بلخ/افغانستان)
(موسسه بین المللی icsi world of journals/ورشو/لهستان)
(انجمن علمی بین المللی citefactor/فینیکس/آریزونا)
برگزار می کند:

همایش ملی مطالعات حقوقی، علوم قضایی پژوهش های اجتماعی

۱۳ خرداد ۱۴۰۰ - تهران

داوری زود هنگام مقالات

استان تهران - موسسه قانون یار

محورهای همایش:

- * مقالات در گرایش های حقوق خصوصی، حقوق جزا
- * حقوق عمومی، حقوق بین الملل، حقوق قضایی، فقهی و ....
- * مقالات در گرایش های علوم ثبتی و علوم اقتصادی و بانکی
- * مقالات در گرایش ها و موضوعات علوم اجتماعی و علوم تربیتی

روش های ارسال مقالات به همایش:

- * ارسال فایل Word مقاله (به همراه شماره تماس) به ایمیل Phdsara@yahoo.com
- * ارسال فایل Word مقاله به واتس آپ یا تگرام شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

به ده مقاله برتر و برگزیده همایش، ده تقدیس به همراه تقدیرنامه مخصوص اعطا می گردد. به مقالات ارسالی و پذیرفته شده پژوهشگران، گواهی نامه معتبر اعطا می گردد. تمامی مقالات همایش در پایگاه ها و سایت های ملی و بین المللی نمایه و درج می گردند. داوری مقالات حداکثر سه روز می باشد و گواهی نامه در کمتر از یک هفته صادر می شود.

ده تقدیس مخصوص همایش
به همراه تقدیرنامه
برای ده مقاله برگزیده و برتر همایش
بر اساس نظر داوران و هیأت داوران

جهت تقویت رزومه داوطلبان آزمون دکتری اساتید دانشگاه، قضات، وکلا

دبیرخانه: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، پلاک ۱۹۲
واحد پذیرش مقالات: ۵۲۶ و ۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱
واحد صدور گواهی نامه: ۴۴۴۴۱۷۶۴ - ۰۲۱ و ۸۴
مشاور و راهنمای ارسال مقالات: ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵ - ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

www.Ghanonyar.ir   www.Olomensani.ir